

Klíčové principy zlepšování kvality inkluzivního vzdělávání

Doporučení pro praxi

KLÍČOVÉ PRINCIPY ZLEPŠOVÁNÍ KVALITY INKLUZÍVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Doporučení pro praxi

Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání

Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání je nezávislou organizací s vlastní samosprávou, kterou podporují členské země Agentury a evropské instituce (komise a parlament).

Názory uvedené v tomto dokumentu nevyjadřují nutně oficiální názory Agentury, jejích členských zemí či Evropské komise. Komise nenesе žádnou zodpovědnost za způsob, jakým mohou být informace v tomto dokumentu použity.

Části tohoto dokumentu mohou být zveřejněny za podmínky přesného udání zdroje. K citaci použijte následující odkaz: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání (2011) *Klíčové principy zlepšování kvality inkluzivního vzdělávání – Doporučení pro praxi*, Odense, Denmark: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání.

Pro zajištění lepšího přístupu k informacím je tato zpráva k dispozici v elektronické podobě v 21 jazycích. Elektronické verze této zprávy jsou k dispozici na webových stránkách Agentury: www.european-agency.org

Tento dokument připravili:

George Borg, člen sboru reprezentantů, Malta

John Hunter, člen sboru reprezentantů, Spojené království (Severní Irsko)

Bryndis Sigurjónsdóttírová, národní koordinátorka, Island

Simona D'Alessiová, členka zaměstnaneckého týmu Agentury

Redakce: Verity Donnellyová, členka zaměstnaneckého týmu Agentury

Ilustrace na titulní straně: Daniela Demeterová, Česká republika

ISBN: 978-87-7110-296-3 (Elektronická verze)

ISBN: 978-87-7110-275-8 (Tištěná verze)

© **European Agency for Development in Special Needs Education 2011**

Sekretariát
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kancelář v Bruselu
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Vydání tohoto dokumentu podpořilo
Generální ředitelství pro vzdělávání a
kulturu Evropské komise:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

OBSAH

PŘEDMLUVA	5
1. ÚVOD	7
1.1 Východiska	7
2. ROZŠIŘOVÁNÍ PARTICIPACE VŠECH ŽÁKŮ	9
3. KLÍČOVÉ PRINCIPY ZLEPŠOVÁNÍ KVALITY INKLUZÍVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	13
3.1 Naslouchání hlasům žáků.....	13
3.2 Aktivní účast žáků.....	13
3.3 Pozitivní postoje učitele	14
3.4 Dovednosti efektivního učitele	15
3.5 Uvědomělé vedení škol.....	16
3.6 Smysluplnost interdisciplinárních služeb.....	17
4. ZÁVĚR	19
5. DALŠÍ INFORMACE	20
5.1 Materiály Agentury	20
5.2 Další zdroje.....	21

PŘEDMLUVA

První zpráva řady Klíčových principů vycházela z dokumentů vydaných Agenturou do roku 2003. Další přehled své práce vydala Agentura v roce 2009 v dokumentu *Klíčové principy zlepšování kvality inkluzivního vzdělávání – Doporučení odpovědným politickým činitelům*. Obě publikace přinášejí syntézu hlavních závěrů tematické činnosti Agentury zaměřené na podporu rozvoje inkluzivní politiky.

V roce 2007 se zástupci Agentury shodli, že je podobné souhrnné dokumenty třeba vydávat pravidelně. Usnesli se též, že by se tato činnost neměla soustřeďovat výlučně na politiku, nýbrž také na poskytnutí syntézy klíčových principů pro oblast praxe. Tento dokument proto mapuje činnost Agentury od roku 2003 a poskytuje souhrn principů inkluzivní praxe, jak je dokládají tematické projekty ve všech členských zemích. Kompletní přehled zohledněných dokumentů naleznete v kapitole 5.

Tato doporučení, která vytvořili političtí činitelé pro politické činitele i pracovníky působící v praxi, přinášejí důležité principy pro praxi. Doufáme, že společně s publikací vydanou v roce 2009 podpoří všichni, kteří zastávají vedoucí funkce ve školství, v prosazování proinkluzivní systémy vzdělávání v celé Evropě.

Podklady z tematických publikací Agentury, které byly využity k formulování důležitých principů pro praxi v tomto dokumentu, byly utříděny do podoby matrice, která je k dispozici spolu s kompletními informacemi o této práci na adrese: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Cor Meijer

Ředitel Evropské agentury pro rozvoj speciálního vzdělávání

1. ÚVOD

Zprávy vydané Agenturou v letech 2003 a 2009 a týkající se klíčových principů, vyzdvihují doporučení zejména těch aspektů vzdělávací politiky, které podle všeho efektivně podporují inkluzi žáků s různými typy speciálních vzdělávacích potřeb (SVP) a které též tvoří základ principu zajištění kvalitního vzdělávání pro všechny. Tento dokument vychází z prací Agentury od roku 2003 a poskytuje pro praxi přehled klíčových principů, o kterých je možno soudit, že jsou významné pro poskytování kvalitní podpory žákům s různými potřebami ve školách hlavního vzdělávacího proudu.

1.1 Východiska

Některé hlavní evropské a mezinárodní principy inkluzivního vzdělávání jsou k dispozici na adrese: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles/a-european-and-international-approach-to-inclusive-education>. Kontext této zprávy také poskytuje řada novějších publikací, které rovněž zdůrazňují úkol pro školy zlepšit vzdělávání všech žáků v jejich přirozené komunitě.

S východiskem v dokumentu UNESCO *Policy Guidelines on Inclusion in Education* (Koncepční směrnice UNESCO o inkluzi ve vzdělávání, 2009) se v rostoucí míře uznává názor, že inkluze a kvalita spolu vzájemně souvisejí – inkluzivní étos dokáže významným způsobem přispět ke kvalitě vzdělávání pro všechny žáky. Čím dál více se též role inkluzivního vzdělávání považuje za důležitou v budování spravedlivější, rovnoprávnější a demokratičtější společnosti, která oceňuje diverzitu. Tento vývoj zahrnuje principy rovných příležitostí, nediskriminace a univerzálního přístupu a musí zohlednit zejména individuální potřeby žáků, kterým hrozí sociální exkluze a marginalizace.

Rada Evropské unie (2009) zdůrazňuje, že: „Vzdělávání by mělo rozvíjet mezikulturní kompetence, demokratické hodnoty a respekt k základním právům a prostředí a mělo by bojovat proti všem formám diskriminace tím, že všechny mladé lidi vybaví dovednostmi pro pozitivní interakci s jejich vrstevníky, kteří pocházejí z různých prostředí“ (str. 3).

To podtrhují též nedávno zveřejněné *Závěry Rady ministrů o sociálním rozměru vzdělávání a odborné přípravy, 2010*

(*Conclusions of the Council of Ministers on the social dimension of education and training*, 2010), ve kterých je uvedeno, že evropské systémy vzdělávání a odborné přípravy musí zajistit rovnost i kvalitu a respektovat, že zlepšování výsledků vzdělávání a klíčových kompetencí všech žáků je zásadní nejen pro ekonomický růst a konkurenceschopnost, ale též v boji proti chudobě a za sociální inkluzi.

Ve své definici rovnosti (2006) Evropská komise říká, že ji chápe jako: „[...] rozsah, do jaké míry mohou jednotlivci využívat vzdělávání a odborné přípravy ve smyslu příležitostí, přístupu, zacházení a výsledků“ (str. 2). OECD (2007) spojuje rovnost se spravedlností a uvádí, že by ani osobní ani sociální okolnosti neměly být překážkou v dosažení vzdělávacího potenciálu.

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2006) (UNCRPD), obzvláště pak článek 24 týkající se vzdělávání, rovněž prosazuje inkluzivní vzdělávání. Spolu s opčním protokolem byla ratifikována rostoucím počtem členských zemí Agentury i samotnou Evropskou unií. (Viz: <http://www.un.org/disabilities/latest.asp?id=169>). Cílem evropské strategie pro oblast zdravotního postižení 2010–2020 (Disability Strategy 2010–2020) je harmonizovat politiku EU s UNCRPD.

Zpráva o zdravotním postižení WHO (*World Report on Disability*, 2011) zdůrazňuje, že pokud mají mít učitelé v hlavním vzdělávacím proudu kompetence a profesní jistotu v oblasti výuky dětí s rozmanitými potřebami, je jejich náležitá odborná příprava zásadní. Zpráva podotýká, že programy vzdělávání učitelů by se měly zaměřit na postoje a hodnoty, a nikoli pouze na vědomosti a dovednosti.

Inkluze je tématem, o kterém se intenzivně diskutuje ve všech členských zemích Agentury, a ačkoli existuje jistý rozptyl v přístupech k tomu, jak vyjít vstříc potřebám žáků, obzvláště těch s potřebou dodatečné podpory z důvodu speciálních vzdělávacích potřeb a postižení, vidíme zde také mnoho společných rysů ve snaze zlepšit výsledky vzdělávání všech žáků. Následující kapitola nastiňuje východiska daty podložených principů pro praxi, která vyplynula z práce Agentury a která popisuje kapitola 3.

2. ROZŠIŘOVÁNÍ PARTICIPACE VŠECH ŽÁKŮ

Rozšiřování participace s cílem poskytnout větší příležitost ke vzdělávání všem žákům bylo v publikaci *Klíčové principy zlepšování kvality inkluzivního vzdělávání* (2009) označeno jako zastřešující princip. Z toho vycházejí níže uvedená a vzájemně propojená témata:

- vzdělávání a odborná příprava všech učitelů v oblasti inkluzivního vzdělávání;
- organizační kultura a étos podporující inkluzi;
- organizace podpůrných struktur s cílem podpořit inkluzi;
- flexibilní systémy financování podporující inkluzi;
- politika podporující inkluzi;
- legislativa podporující inkluzi.

Tato témata poskytují východiska pro principy praxe, jak vyplynuly z tematických projektů Agentury a které tento dokument představuje. Proto se jimi nyní budeme věnovat podrobněji.

Jak bylo řečeno v úvodu, chápe se dnes inkluze jako otázka lidských práv, která se týká širšího spektra žáků než jen těch se speciálními vzdělávacími potřebami. Jak se uvádí ve zprávě Agentury z roku 2011 *Participation in Inclusive Education – A Framework for Developing Indicators* (Participace v inkluzivním vzdělávání – Rámec pro rozvoj indikátorů), mnoho žáků navzdory své přítomnosti ve škole není do procesu svého učení zapojeno, a školu tak opouští bez dosažení výraznějších pozitivních výsledků. Mají-li žáci pokračovat ve svém vzdělávání a toto vzdělání ve svém životě, práci a globálním občanství co nejlépe využít, je zásadní, aby participovali na všech aspektech života školy.

Rada Evropské unie (2011) k problematice předčasného ukončení studia říká: „Mezi koncepční opatření, která by mohla situaci změnit, lze řadit lepší předškolní vzdělávání, aktualizovaná kurikula, lepší vzdělávání učitelů, inovativní výukové metody, individualizovanou podporu – obzvláště pro znevýhodněné skupiny včetně migrantů a Romů – a intenzivnější spolupráci s rodinami a místní komunitou“ (str. 2). Díky budování efektivního partnerství se školám čím dál

častěji daří pozitivně ovlivňovat i podmínky přesahující školu, a dokážou tak poskytnout lepší podporu žákům i jejich rodinám.

Nedávno vydané publikace Agentury *Implementace inkluzivního hodnocení* (2009) a *Vzdělávání učitelů k inkluzi v Evropě* (2011) upozorňují, že učitelé potřebují čas pro reflexi o své profesi, a uvádějí, že si učitelé i žáci musí osvojit pozitivní myšlení a chápat obtíže a pochybení jako příležitost se poučit. V každém vzdělávacím zařízení musí být diverzita vítána a ceněna a odlišnosti musí být chápány jako zdroj využitelný pro učení. Pregraduální a další vzdělávání učitelů hraje při budování pozitivních postojů učitelů i jejich znalostí a dovedností jednoznačně zásadní roli.

Publikace *Hodnocení v inkluzivních podmínkách* (2007) zdůrazňuje, že ve vývoji směrem k inkluzivnímu vzdělávání hrají ředitelé škol nezastupitelnou roli. I když učitelé zastávají vedoucí pozici a mohou ovlivnit výuku a učení ve své třídě, nemohou zajistit rozvoj inkluzivní praxe, jestliže nemají při své práci a dalším profesním rozvoji oporu ze strany vedení školy. Vedení škol musí vytvořit podmínky pro rozvíjení inkluze prostřednictvím pevných vztahů, odpovědné spolupráce, týmové práce, rozborů a inovace.

Jak zmiňuje dokument *Hlasy mladých: Vstříc rozmanitosti ve vzdělávání* (2008), pozitivní étos školy zahrnuje, že se žákům naslouchá a že jsou zapojeni do procesu svého hodnocení i učení. Zpráva o zdravotním postižení WHO (2011) rovněž zdůrazňuje, že hlasy žáků s postižením musí být vyslyšeny. Proto musí mít žáci k dispozici celé spektrum možností, jak se dostat k informacím (např. vhodné metody komunikace), a následně i pomoc, jak tyto informace zpracovat, jak si utřídit představy a smysluplným způsobem reagovat.

Podle zprávy Agentury *Hodnocení v inkluzivních podmínkách* (2007) by měli učitelé do rostoucí míry působit jakožto průvodci a pomocníci při učení. Hodnocení se stává integrální součástí procesu učení tehdy, kdy žáci projevují vlastní preference, zájmy a problémy v učení. Agenturou vydané publikace *Special Education across Europe* (Speciální vzdělávání v Evropě) (2003) a *Multikulturní diverzita a speciální vzdělávání* (2009) důležitost takového individualizovaného přístupu také potvrzují a zpráva (vytvořená ve spolupráci s UNESCO IITE) s názvem *ICTs in Education for People with Disabilities* (Informační a komunikační technologie ve vzdělávání osob s postižením) (2011) zdůrazňuje, že informační a komunikační

technologie (IKT) mohou být účinným nástrojem podpory individualizovaného učení.

Při budování inkluzivní praxe mohou být jedním z klíčových partnerů instituce speciálního vzdělávání. Tyto instituce, jestliže se jejich role postupně vyvine ve funkci zdrojových center, mohou usnadnit výměnu odborných znalostí prostřednictvím vytváření sítí kontaktů, a zlepšit tak schopnost škol reagovat na rozmanité potřeby. Podle dokumentu *Special Needs Education in Europe – Thematic Publication* (Speciální vzdělávání v Evropě – tematická publikace, 2003) by takováto praxe pomohla zlepšit kvalitu podpory poskytované všem žákům.

Žáci a rodiny, kteří potřebují dodatečnou podporu, by měli mít k dispozici smysluplný plán na zajištění adekvátních, finančně dostupných a konzistentních služeb uspokojujících jejich potřeby a umožňujících dosažení pozitivních, dlouhodobých výsledků. Jak uvádí dokument *Raná péče: Pokrok a vývoj 2005–2010* (2010), měly by v každé místní komunitě školy a poskytovatelé podpůrných služeb všech specializací úzce spolupracovat při naplňování potřeb všech žáků i jejich rodin. Investice do předškolní výchovy a do podpory všech žáků by měla být chápána jako dlouhodobá, vedoucí ke snížení potřeby podpory ohrožených žáků v průběhu jejich pozdějšího života. Zpráva *ICTs in Education for People with Disabilities* (Informační a komunikační technologie ve vzdělávání osob s postižením) z roku 2011 zdůrazňuje, jak je důležité prostřednictvím kontinuálního a koordinovaného přístupu zapojit rodiny do procesu vytváření nástrojů a postupů, které žáci mohou využít k učení a i v situacích doma.

Implementace inkluzivního hodnocení (2009) popisuje posun od multidisciplinárního k interdisciplinárnímu způsobu práce, který integruje znalosti a pohledy různých odborných disciplín, a umožňuje tak holistické zkoumání konkrétního problému a flexibilnější možnosti podpory. Tento kooperativní přístup vyžaduje spolupráci napříč rezorty (např. zdravotnictví a sociálních služeb) na všech úrovních.

Přestože předkládané klíčové principy uznávají výše diskutovanou zásadní roli učitelů a vedení školy, jejich východiskem je perspektiva žáka a postavení dětí a mladistvých do centra plánování jejich přítomnosti (přístupu a docházky), participace (na kvalitním učení) a úspěchu (výsledků dosažených prostřednictvím zapojení do procesu učení). Tento model, který nastiňují *Směrnice UNESCO o inkluzi*

(*Guidelines for Inclusion*, 2005), propojuje jednotlivé části práce Agentury a zdůrazňuje, že samotná přítomnost, a to v kterémkoli vzdělávacím zařízení, sama o sobě nestačí. Jak zdůraznili delegáti na slyšení v Evropském parlamentu v Bruselu v listopadu 2011, žáci se musí aktivním způsobem podílet na svém hodnocení a učení i na všech rozhodnutích o své budoucnosti.

3. KLÍČOVÉ PRINCIPY ZLEPŠOVÁNÍ KVALITY INKLUZÍVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Ačkoli se činnost Agentury soustřeďuje hlavně na oblast základního vzdělávání, tyto klíčové principy jsou platné pro všechny sektory a fáze celoživotního učení a pro formální i neformální vzdělávání. Principy zaměřené na žáka se týkají žáků s postižením i bez něj, neboť myšlenkou inkluze je zajištění kvalitního vzdělávání pro všechny žáky.

3.1 Naslouchání hlasům žáků

Názory žáka, rodiny a zástupců by měly být respektovány, obzvláště když se jedná o rozhodnutí, které ovlivní jejich život.

Žáci musí mít k dispozici příslušné informace v adekvátní formě, která jim umožní plné zapojení do veškerých diskuzí a rozhodování, které se týkají jejich vzdělávání a plánů do budoucna.

Hlas žáka by měl být vyslyšen při rozhodování, které se ho týká:

- při hodnocení – výběr různých způsobů, jak ukázat, co zná, chápe a dokáže; zapojení žáka do diskuzí o informacích z hodnocení a o tom, jak tyto mohou podpořit učení do budoucna;
- při procesu učení – mít k dispozici různé způsoby přístupu k informacím, možnost smysluplně je využít a vyjádřit se;
- plánování svého učení, zohlednění osobních faktorů;
- při poskytování podpory v překonávání bariér učení, která žáka nestigmatizuje ani ho neodděluje od jeho vrstevníků;
- kurikulum – mít možnost se vyjádřit k relevantním, smysluplným a personalizovaným výsledkům učení;
- při vyhodnocování výsledků učení, aby se zajistil úspěch žáka ve škole a jeho prospívání.

3.2 Aktivní účast žáků

Všichni žáci mají právo se aktivně účastnit života školy a komunity.

Všichni žáci by měli cítit, že jsou součástí své třídy/školy a že jsou ceněni pro svůj osobní přínos životu komunity. Žáci by měli mít možnost vyjádřit, zda potřebují dodatečnou podporu k svému

zapojení do celého spektra probíhajících aktivit a podporu k dosažení souvisejících prožitků.

Je třeba, aby žák:

- cítil, že patří do kolektivu a že mu prostředí školy dává pocit jistoty;
- měl příležitost ke kolaborativnímu a kooperativnímu učení ve flexibilně a proměnlivě tvořených skupinách vrstevníků, což umožní rozvoj jeho sociálních a komunikačních dovedností;
- za své úspěchy dostal uznání a pochvalu;
- plně participoval na mimokurikulárních a mimoškolních aktivitách;
- převzal odpovědnost za vlastní učení a aktivní roli v procesu učení k dosažení větší nezávislosti v učení při zachování vysokých očekávání;
- přijímal svou odpovědnost vůči ostatním ve škole a komunitě.

3.3 Pozitivní postoje učitele

Všichni učitelé by měli mít pozitivní postoj ke všem žákům a být ochotni spolupracovat se svými kolegy.

Všichni učitelé by měli diverzitu chápat jako pozitivum a podnět pro své vlastní další učení. Učitelé v průběhu svého pregraduálního i navazujícího vzdělávání potřebují zkušenosti, které vedou k vybudování pozitivních postojů a hodnot a které je motivují k vědecké práci, reflexím a nacházení inovativních řešení výzev a problémů, které s sebou rozmanitost žáků přináší. Učitelé by měli oceňovat podporu ze strany různě specializovaných kolegů a pracovat kooperativním způsobem, a pokročit od individuálního ke kolektivnímu přístupu uplatňovanému ve své práci.

Učitelé by měli:

- převzít odpovědnost za všechny žáky a projevit pochopení jejich společných základních potřeb, jako je například pocit bezpečí, sounáležitosti, radosti z času stráveného ve škole, potřeba dosahování smysluplných výsledků;
- oceňovat a usilovat o dosažení širokého rámce výstupů (včetně zdravého emocionálního stavu a pohody či sociálních dovedností) a mít vysoká očekávání vůči výsledkům všech žáků;

-
-
- rozeznat, kdy žáci potřebují pomoc, a citlivě ji ve spolupráci s žákem zajistit, aniž by používali potenciálně omezující nálepky;
 - vědět o celém spektru zdrojů (včetně informačních a komunikačních technologií) a mít dovednosti, které jim je umožní ve třídě efektivně využívat;
 - mít pozitivní postoj k inovacím a zájem dosahovat dalšího osobního i profesního rozvoje;
 - spolupracovat s kolegy a pomáhat jim reflektovat svou praxi, budovat „týmové“ vědomosti a dovednosti s cílem pomoci žákům (např. jde o sestavování individuální podpory, tvorbu strategie pro třídu či plány pro přechod, resp. přestup);
 - efektivně komunikovat s žáky, rodiči a kolegy ze všech institucí a podporovat kolaborativní praxi, která znamená přínos pro žáky.

3.4 Dovednosti efektivního učitele

Všichni učitelé by si měli osvojit dovednosti, které jim umožní uspokojovat rozmanité potřeby všech žáků.

Pregraduální i další vzdělávání učitelů by je mělo vybavit dovednostmi, znalostmi a vědomostmi, které jim poskytnou profesní sebejistotu pro efektivní práci se spektrem potřeb žáků. Učitelé by si měli vytvořit různé přístupy k hodnocení a pedagogice, aby je dokázali flexibilně využívat k odstraňování bariér učení žáků a umožnili jim participaci a úspěšnost. Měli by si vybudovat jasná východiska využívaných přístupů a měli by si být vědomi faktorů, které mohou mít dopad na učení, jakož i bariér, které se mohou vyskytnout, a reflektovat na ně.

Učitelé by měli:

- hodnotit žáky s použitím celého spektra přístupů, které žákům umožní různým způsobem ukázat, co vědí, znají a dokážou.
- pomocí zpětné vazby odhalovat a překonávat bariéry učení (fyzické, v postojích, organizaci) a spolu s žáky vytvářet plány, které zajistí, že učení bude přístupné, smysluplné a bude mít přínosnou souvislost s životem žáků;
- poskytovat škálu příležitostí k učení, ze které si v kontextu multidimenzionálního pojetí inteligence vyberou všichni žáci;

- využívat různé přístupy k výuce, vytvářet flexibilně skupiny a zohledňovat preference žáků;
- sestavovat odpovídající kurikulum, které poskytne všem žákům vhodné příležitosti k budování klíčových a průřezových kompetencí a příležitosti ke smysluplné participaci;
- společně s kolegy vytvářet individuální plány, jimiž se zajistí jednotné poskytování veškeré potřebné podpory, pomůcek a uzpůsobení s ohledem na uspokojování potřeb žáka.

3.5 Uvědomělé vedení škol

Vedení škol by si mělo vážit rozmanitosti v řadách zaměstnanců i mezi žáky a podporovat kolegiální a inovativnost.

Efektivní inkluzivní praxe vyžaduje na všech úrovních uvědomělé vedení, které prokazuje uznávání inkluzivních hodnot a buduje pozitivní étos a prostředí k učení, které je základem kvalitního vzdělávání. Inkluzivní hodnoty by měly být zřejmé ve všech koncepcích a rozvojových plánech školy a měly by se odrážet ve vztazích i praxi vzájemné podpory při práci celého vedení školy, zaměstnanců i žáků.

Vedení školy by mělo:

- zavádět pozitivní étos a kulturu učení prostřednictvím zřetelného projevování svých vizí a inkluzivních hodnot a přesvědčení ve všech aspektech života školy;
- zajistit, že inkluze a prospívání žáků bude středobodem veškerých koncepčních kroků a že se bude projevovat ve všech oblastech školní praxe;
- organizovat školu tak, aby nedocházelo k nálepkování či kategorizaci žáků, např. prostřednictvím míšení skupin při různých aktivitách;
- aktivně přispívat k chápání rozmanitosti, které zahrnuje žáky a jejich obvyklé prostředí k učení;
- poskytovat personálu podporu a prostor k dalšímu rozvíjení kompetencí a schopností využívat různé přístupy k uspokojování rozmanitosti vzdělávacích potřeb, které přispívá k obohacení celkového odborného klimatu školy;

-
-
- podporovat zaměstnance, aby měli možnost reflektovali o své praxi a aby uměli samostatně řešit své celoživotní vzdělávání a jeho potřebu;
 - efektivně organizovat zdroje a zajistit, aby odrážely a respektovaly diverzitu žáků ve škole;
 - kreativně využívat zdroje financování k zajištění bezbariérových přístupů a další podpory (včetně pomůcek/IKT);
 - vytvořit efektivní systém monitoringu, sebehodnocení a na žáka orientovaných způsobů hodnocení, které zahrnou kromě akademických též širší oblast výkonů každého žáka;
 - využívat výstupů monitoringu a hodnocení pro formulaci strategií rozvoje školy v oblasti podpory dosahování co nejlepších výsledků a pokroku u všech žáků;
 - poskytovat efektivní podporu všem zaměstnancům a mediovat vnější tlaky prostřednictvím jasně formulovaných východisek a postupů školy;
 - organizovat sítě kontaktů se specialisty, externisty i interními pracovníky, aby převzali společnou zodpovědnost a partnersky spolupracovali na usnadnění přístupu všech žáků ke kurikulu i mimokurikulárním aktivitám;
 - efektivně komunikovat s místní komunitou, poskytovateli služeb interdisciplinární podpory a speciálně pedagogickými zařízeními pro zajištění holistického a koordinovaného přístupu k žákům a jejich rodinám, který respektuje skutečnost, že pro zkvalitnění procesu učení je nezbytné vyjít vstříc širšímu okruhu potřeb.

3.6 Smysluplnost interdisciplinárních služeb

Každá škola by měla mít přístup k pomoci ze strany interdisciplinárních komunitních služeb.

Děti a mladiství nemohou být při učení úspěšní, pokud nejsou naplněny jejich základní zdravotní, sociální a emocionální potřeby. Tato skutečnost může vyžadovat pomoc poskytovanou rodinám a komunitám a potřebu zajištění holistického přístupu a spolupráce dalších, např. zdravotnických a sociálních služeb.

Interdisciplinární služby by měly:

- prokazovat pozitivní pracovní vztahy a efektivní komunikaci napříč i mezi jednotlivými rezorty/službami a školami v rámci dané komunity. Měly by též umožnit sdílení informací a poskytování adekvátní a včasné podpory, která by řešila dodatečné potřeby (např. terapie a potřeby týkající se zdravotního stavu, podpora v oblasti duševního zdraví apod.);
- úzce spolupracovat s rodiči a žáky, aby se posílily vazby mezi rodinou, školou a interdisciplinárním týmem;
- spolupracovat se školami, aby zapojily do svých podpůrných sítí všechny zainteresované strany včetně místních speciálně pedagogických škol/pracovišť a hledaly inovativní způsoby sdílení odborných znalostí.

4. ZÁVĚR

Tento dokument, který staví na práci Agentury, zejména pak klíčových principech uvedených v doporučeních z roku 2009, přináší některé hlavní úvahy týkající se prosazování inkluzivní praxe.

Evropská komise (2006), která si uvědomuje důležitost role učitelů, uvádí: „Nejdůležitějším faktorem efektivy a rovnosti je kvalita, zkušenosti a motivace učitelů a druh pedagogiky, který využívají. Učitelé mohou ve spolupráci s rodiči a se službami sociální a zdravotní péče o žáky hrát zásadní roli v zajištění participace těch nejvíce znevýhodněných“ (str. 6).

Jak řekl ředitel Agentury Cor Meijer u příležitosti vydání Zprávy o zdravotním postižení WHO (červen 2011): „O inkluzi můžeme diskutovat na celé řadě úrovní – pojmové, koncepční, normativní či vědecké – ale nakonec je to vždy učitel, kdo musí zvládnout rozmanitost žáků ve své třídě. To učitelé uvádějí principy inkluzivního vzdělávání do praxe.“

Výše uvedené klíčové principy by mohly s oporou těch, které byly v roce 2009 adresovány odpovědným politickým činitelům, podpořit učitele a další pracovníky v budování inkluzivnější praxe a přispět efektivnímu naplňování rozmanitějších potřeb žáků ve třídách hlavního vzdělávacího proudu.

5. DALŠÍ INFORMACE

Veškeré informace týkající se tohoto dokumentu lze najít na webových stránkách Agentury v sekci projektu Klíčové principy: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Zde jsou k dispozici:

- Důkazy vyplývající ze studií Agentury, které prokazují jednotlivé klíčové principy popsané v kapitole 3, v podobě „matrice“.
- Odkazy ke všem publikacím a materiálům Agentury, které jsou v tomto dokumentu zmíněny.

5.1 Materiály Agentury

- *Special Education across Europe* (2003)
- *Special Needs Education in Europe – Thematic Publication* (Díl 1, 2003 a Díl 2, 2006)
- *Inklusivní vzdělávání a praxe ve třídách druhého stupně základních škol* (2005)
- *Young Views on Special Needs Education* (2005)
- *Raná péče* (2005)
- *Individuální plán přechodu do zaměstnání* (2006)
- *Hodnocení v inkluzivních podmínkách* (2007 a 2009)
- *Hlasy mladých: Vstříc rozmanitosti ve vzdělávání* (2008)
- *Lisabonská deklaráce: Názory mladých lidí na inkluzivní vzdělávání* (2007)
- *Implementace inkluzivního hodnocení* (2009); *Hodnocení pro učení a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami* (2009); *Hodnocení v praxi* (2009); *Kyperská doporučení k inkluzivnímu hodnocení* (2009)
- *Vývoj skupiny indikátorů pro inkluzivní vzdělávání v Evropě* (2009)
- *Multikulturní diverzita a speciální vzdělávání* (2009)
- *Raná péče – pokrok a vývoj 2005–2010* (2010)

-
-
- *Inclusive Education in Action – Project Framework and Rationale* (2010)
 - *Vzdělávání učitelů k inkluzi – Přehled literatury* (2010)
 - *ICTs in education for People with Disabilities* (2011)
 - *Vzdělávání učitelů k inkluzi v Evropě* (2011)
 - *Participation in Inclusive Education – A Framework for Developing Indicators* (2011).

5.2 Další zdroje

Evropská komise (2006) *Communication from the Commission to the Council and to the European Parliament. Efficiency and equity in European education and training systems*. Brussels, 8.9.2006 COM(2006) 481 final http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_en.pdf

Evropská komise (2010) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Disability Strategy 2010–2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe*. Brussels, 15.11.2010 COM (2010) 636 final <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>

Organisation for Economic Co-operation and Development (2007) *No more failures: Ten steps to equity in education*. OECD, Paris

OSN (2006) *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York, United Nations

Rada Evropské unie (2009) *Council Conclusions of 12 May 2009 on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training ('ET 2020')* (2009/C 119/02) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF>

Rada Evropské unie (2010) *Council conclusions on the social dimension of education and training*. 3013th Education, Youth and Culture Council meeting 11/05/2010 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/114374.pdf

Rada Evropské unie (2011) *Council conclusions on the role of education and training in the implementation of the 'Europe 2020'*

strategy (2011/C 70/01) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:070:0001:0003:EN:PDF>

UNESCO (2005) *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All*. UNESCO, Paris

UNESCO (2009) *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. UNESCO, Paris http://unesdoc.unesco.org/Ulis/cgibin/ulis.pl?catno=177849&set=4A9F89E7_2_250&gp=1&ll=1

World Health Organization (2011) *World Report on Disability*. Geneva, Switzerland, WHO

CS

První zpráva z publikační řady Klíčových principů vycházela z dokumentů vydaných Agenturou do roku 2003. Další přehled své práce vydala Agentura v roce 2009 v dokumentu *Klíčové principy zlepšování kvality inkluzivního vzdělávání – Doporučení odpovědným politickým činitelům*.

Obě publikace přinášejí syntézu hlavních závěrů tematické činnosti Agentury zaměřené na podporu rozvoje inkluzivního vzdělávání.

Tento již třetí dokument v publikační řadě Klíčové principy také vychází z tematické činnosti Agentury po roce 2003, avšak soustřeďuje se tentokrát na takové principy pro praxi, které podporují kvalitu inkluzivního vzdělávání. Na jeho tvorbě se podíleli odpovědní činitelé ve školství i lidé z praxe a obrací se k odpovědným činitelům a dalším pracovníkům, kteří zastávají vedoucí funkce v oblasti vzdělávání. Cílem tohoto dokumentu je poskytnout souhrn hlavních principů pro praxi, které se jeví jako zásadní při poskytování kvalitní podpory žákům s rozmanitými potřebami ve školách hlavního vzdělávacího proudu.

Doufáme, že tato doporučení v podobě klíčových principů podpoří další vývoj směrem k inkluzivnějším vzdělávacím systémům v celé Evropě.

